

українського языка. Дана авторская классификация соответствующих причин заимствования иностранных слов.

Ключевые слова: языковой фактор, внеязыковой фактор, экстралингвистический, интралингвистический, заимствование, причина, классификация, словарный состав.

Summary

The necessity of studying borrowings is conditioned by the amount of language contacts, the increase of the inter languages exchanges, society erudition and learning foreign languages. The article analyses the influence of main linguistic factors (introlingual, introlinguistic, inside) and main extra language factors (extralingual, extralinguistic, outside) upon the enrichment of word-stock in the Ukrainian language. The author gives her own classification of the corresponding factors of borrowing foreign words.

Keywords: language factor, extralanguage factor, extralinguistic, introlinguistic, borrowings, cause, classification, word-stock.

УДК 811.161.2:070=161.2"XIX"K20

Капанайко І.Я.,

аспірант,

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ЯК ЧИННИКА ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІКАЦІЙ І. ФРАНКА У ЧАСОПИСАХ "KURJER LWOWSKI" ТА "KRAJ").

У кінці XIX – початку XX ст. на сторінках періодики розгорнулася гостра дискусія навколо мовної проблеми. Об'єктами дискусії були: статус української мови загалом; мова галицьких русинів як один із критеріїв їх національної самоідентифікації; фонетико-морфологічний чи етимологічний правопис. Принагідно варто зауважити, що у цих процесах брали участь як галичани, так і наддніпрянці. Співпраця представників східних та західних частин українських земель відбувалася у різних формах. Не обходилося й без різкої критики (особливо гостро з приводу діяльності галичан висловлювався М. Драгоманов). Забігаючи наперед, можна стверджувати, що така взаємодія привела до низки позитивних результатів. Одним із них стало поширення у Галичині наприкінці XIX ст. назви "українець" замість "русин". Безпосередня роль цього процесу належить І. Франкові. Він підкреслював свою любов до "руської бесіди", до мови його серця. Письменник відчував органічну єдність зі своїм народом і його мовою. Мислив уже тоді Каменяр соборницькими категоріями і вказував, зокрема, що мовні форми і наддніпрянські, і галицькі – це спільне надбання української нації, тому дослідження його мовознавчих поглядів залишаються **актуальними** й сьогодні.

Публікації І. Франка на шпальтах польськокомовних часописів – це важливий і цікавий сегмент його публіцистичної спадщини, але, на жаль, малодосліджений. Щоправда, є дослідники творчості письменника (М. Мороз [3; 4], М. Нечиталюк [5; 6], М. Косів [2]), які звернули увагу на співпрацю І. Франка у газеті "Kurjer

Lwowski” (далі подаємо скорочено – “К. Lw”). У монографії Г. Вервеса [1], який вивчав діяльність письменника у польських журналах, активний контакт із “Krajem” проаналізовано досить маргінально. У літературі з цього питання немає комплексного визначення мотивів у формуванні партнерських відносин І. Франка з консервативним тижневиком, ідеологічні орієнтації якого істотно відрізнялися від поглядів письменника, що суперечило засадам автора у співпраці з іншими органами друку (наприклад, призупинення відносин з варшавською газетою “Głos” у 1888 р. – після зміни напряму часопису). Зрештою зроблено загальний огляд питання співпраці письменника з польськомовною пресою. О. Сербенська [7] у своєму дослідженні розкрила феномен письменника у журналістиці та з'ясувала цінність його праці у польській періодиці, відзначила майстерне вміння І. Франка знайомити європейську суспільність з наболілими проблемами суспільно-політичного життя Галичини. Зрозуміло, що публікації письменника в багатьох закордонних виданнях були мостами інтернаціонального і культурного єднання, засобом входження української літератури, художньої критики в систему світового літературного процесу, а матеріали мовознавчої тематики звісно ж відіграють у ньому безпосередню роль. Однак, зазначені вище дослідники опустили цей яскравий момент у публіцистичній спадщині І. Франка. Тому така плідна праця журналіста на ниві мовознавства вимагає ретельного аналізу, особливо якщо ця тема попередньо не була належно висвітлена. У цьому й полягає **новизна** нашої роботи.

Основним нашим **завданням** є з'ясування принципів утвердження української літературної мови крізь Франкове осмислення на шпальтах польськомовних видань. Тому поставлено **мету** – зробити загальний огляд проблеми розвитку української мови на матеріалі публікацій та визначити їх роль у збереженні єдності українського народу. **Об'єктом** дослідження є статті та короткі замітки І. Франка з мовознавчої тематики перекладені на українську мову.

Методологічне значення полягає у спробі розширити уявлення про публіцистичну діяльність письменника в галузі лінгвістики.

І. Франко залишив надзвичайно цінні спостереження про статус та функціонування української мови у різних галузях суспільного життя. Істинність його положень особливо відчутна у час відновлення державності. Працюючи задля ідеї соборності України, письменник друкувався й в іноземній періодиці. Дослідивши статті та замітки, які стосуються розвитку та статусу української мови на сторінках польськомовних часописів, об'єктивно визначаємо їх безперечну цінність для народу і його національного піднесення.

Вперше І. Франко торкається мовної проблеми на сторінках газети “Kraj” у 1886 р., коментуючи заборону громаді Пронятина спілкуватися з владою українською мовою. Ця справа була вирішена на користь “руської” мови. Дивним виявилось для письменника пояснення такої ситуації: “Dziennik Polski”, намагаючись виправдати вчинок правлячої верхівки, повідомив, що громада Пронятина, мовляв, ще у 1859 р. висловила своє бажання розмовляти польською мовою, а влада тепер просто дотримується давньої позиції населення. І. Франко

іронічно пише: “Szkoda tylko, że w r. 1859 jeszcze ani wydziałów powiatowych, ani całej autonomji na świecie nie było, a zatem i ówczesne oświadczenie gminy, podyktowane całkiem odmiennemi stosunkami, dla wydziału powiatowego istnieć nie powinno, ani gminy wobec niego do niczego nie obowiązuje” (“Шкода лишень, що в 1859 р. ще ані повітових відділів, ані всієї автономії на світі не було, а отже, і тогочасної заяви громади, подиктованої зовсім іншими відносинами, для повітового відділу не повинно існувати, та у зв'язку з цим ніщо громаду ні до чого не зобов'язує”) (тут і далі переклад польськомовних статей І. Франка наш. – І. К.) [14, 10]. Лаконічна та зрозуміла відповідь публіциста показала безглуздість дій правлячих кіл щодо української справи, зокрема мови.

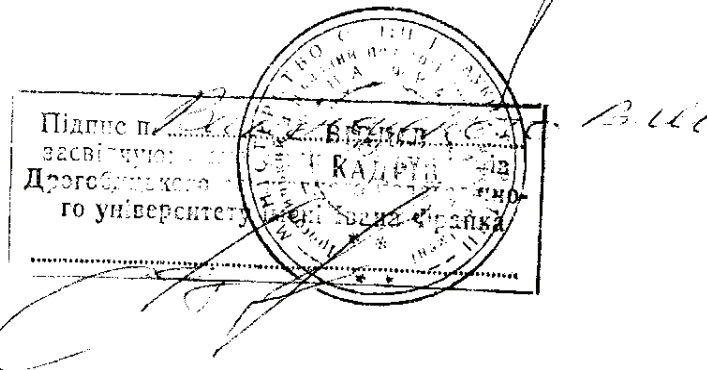
Неприхильне, та навіть вороже ставлення сейму до утвердження національних прав українців гальмували процес становлення мовної ситуації в Україні. Відповідно до цього, статті І. Франка допомагали польському населенню ознайомитися зі складними умовами національно-культурного розвитку українського народу, хоча редакція і не залишала висловлювання письменника без належних коментарів. Публікація, надіслана до одного з номерів петербурзької газети “Краї” у 1889 р., була прийнята із застереженням: “В інтересах загальної публікації Тараса (так підписував свої доповіді “*Rusi Halickiej*” І. Франко – І. К.) друкуємо їх без змін, хоча й не погоджуємося з його характеристикою польсько-українських стосунків” [19, 10–11].

І. Франко не пропускав можливості висвітлити мовні процеси у житті “русинів”. Цікавим є акцент Каменяра на роль мови у розвитку української справи. Він обережно описував події, які призводили до утвердження, або ж, інколи й навпаки, гальмування мовного демократизму. Але, відзначимо, що завше І. Франко “поміж рядами” з глибокою тривогою відстоює свою рідну культуру, а особливо її мову, палко прагне “визнати русинів такими, якими вони є” [24, 1].

завідувач кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного
університету ім. І. Франка

В.М. Винницький

Зміцнення мовної ситуації супроводжується виходом газети українською мовою, про це І. Франко пише у часописі “К. Лw.”: “З першого січня 1891 р. почне

виходити окрема газета руською мовою “Додаток до Львівської газети” [22, 1]. Таку подію, як “досить незвичний факт серед урядових справ”, письменник “освятив” як один із доказів повільного утвердження української мови. Він простежував подібні моменти культурного життя, аби показати землякам прогрес у розвитку рідної мови. Таким чином, письменник намагався розбудити зацікавлення до української справи.

Аналізуючи проблему статусу української мови, не можна не звернути увагу на факт її становлення у таких сферах суспільно-політичного життя як уряди та суди. А особливий інтерес становлять думки письменника з цього приводу. У газеті “K. Lw.” у 1892 р. І. Франко без підпису друкує статтю “Język ruski w urzędach i sądach” [24, 1]. Автор чудово розумів, що “потреба впровадження руської мови як національної в урядах і судах східної Галичини” – це крок до розвитку україністики. Описуючи дванадцять пунктів, які запропонувало Руське політичне товариство у Львові “Narodna Rada” щодо утвердження української мови в урядах і судах та з'ясовуючи вагомість “języka ruskiego” на рівні правовому, статтю І. Франко залишив без підпису. Чому? Відповідь у самій статті. Основні аргументи на підтвердження статусу української мови стосувалися й історичних моментів: цісарські декрети та урядові розпорядження, зазначені від цісаря Фердинанда від 9 травня 1848 р. аж до кінця XIX ст., положення 21 грудня 1867 р. Пояснюючи, що “місцева влада чинить по-старому, тобто не вживає руської мови та письма у стосунках з русинами”, “Narodna Rada” просить міністерство внутрішніх справ видати розпорядження щодо вживання української мови у всіх урядах Галичини. І. Франко описує усі дванадцять пунктів, які запропонувала “Narodna Rada”, наприклад: державна, судова, адміністративна влада повинні на усні або письмові заяви відповідати тією мовою, якою вони подані та й інші положення подібного формулювання.

Письменник усвідомлював, що висвітлення такого факту не залишиться без уваги як українців, так і поляків. Що більше, він не так сподівався на раптове вирішення проблеми, як на її розвиток, заглиблення у мовне питання, що призведе до подальшої полеміки навколо української справи. Та й зрештою кожна стаття І. Франка спрямована на аналіз та пошук шляху становлення української мови у всіх сферах життя. Таким чином, для нас особливий інтерес становить стаття “Nowa katedra ruska na uniwersytecie”, знову ж без підпису. У цій замітці письменник згадує про газету “Народ”, яка уже повідомляла, що “Важливе місце могла б зайняти нова руська кафедра у Львівському університеті. Із моменту, коли останнім часом знову згадано про неї, мова йшла завжди про кафедру **русько-української історії**” [25, 1] (підкреслення наше – І. К.). Звернімо увагу на Франкове слово “русько-української”.

Термін “малоруська мова” побутував на Наддніпрянщині до другої половини XIX ст. Ця назва була взята проф. М. Максимовичем, який пізніше віддав перевагу терміну “южноруська мова”. З другої половини XIX ст. поступово, спочатку на Наддніпрянщині, а згодом у Галичині, поширюється термін “українська мова”. Власне І. Франко поступово й неухильно утверджує термін “український”, “українська” (мова), загалом Україна (це тоді, коли ще в XX ст. галичани вважали себе “русинами”). Усе це мало вагоме національно-суспільне значення.

На берегах нашої теми пригадаймо ще один характерний і цілком актуальний факт. Під відповідальним редакторством І. Франка та за видання М. Павлика у світ вийшов "Народ" – громадсько-політична газета радикального спрямування, якій судилося стати першим українським офіційним партійним виданням (з жовтневого, 20-го числа) "органом руско-української радикальної партії". Даровиті на слово публіцисти газети, зокрема І. Франко, вважали, що не можуть у зв'язку зі складною соціально-політичною ситуацією обходити дразливі теми, тому і надалі вестимуть "студії на полі битв, де попри вуха свищуть кулі, і де молодіж і народ потребують нашої помочи й поради". "Будьте справедливі!" – таке прохання стосувалося таких ідейних недругів "Народа" як "Буковина", "Правда", а особливо "Діла".

У некролозі про Д. Гладилевича, вміщеному в ч. 4 радикального часопису "Народ", І. Франко категорично назвав народівців угодовцями, а їх суспільні наміри "евфемічно прозваною "рограмою Романчука"", мовляв, йдеться не лише про "ціну" успіху між ними та австрійським урядом. Реакція "Діла" на публікацію з'явилася невдовзі. Ущипливо звернута увага письменника на те, що хоч він і є співробітником польської газети ("Kurjera Lwowskiego" – *l. K.*), але вважається українським письменником, і, щоб мати повагу серед свого громадянства, "коли в поезії гromи мече на "всесвітню брехню", нехай же сам не бреше". Бачимо, що навіть "свої" неоднозначно ставилися до роботи І. Франка у газеті "К. Lw.", мабуть, не до кінця розуміючи цінності співпраці з іноземною газетою, яка могла б призвести до поширення україномовної проблеми за межами України і, звісно, сприяти вирішенню цих питань. Яким чином? І. Франко намагався показати шлях розв'язання такої ситуації. Саме тому беззаперечну цінність становить стаття І. Франка "Równouprawienie Rusinów" у "К. Lw." 1891 р. [23, 3]. Тут письменник коментує замітку у газеті "Діло" і повідомляє, що "ухвалено відтепер відповідати на руські заяви по-руськи та руськими літерами". Давня постанова відділу краєвого писати по-руськи, але латинськими літерами ліквідована, таку подію І. Франко оцінює як "справедливий та політичний крок". Мислячи соборницькими категоріями, письменник відокремлює усе українське: алфавіт, правопис, календар, національні погляди. Тепер русини мають шанс на окремішність, адже українці стають рівними у письмі з поляками. Щоб стати одним українським народом, де б він не проживав, стверджував І. Франко, потрібна лише одна спільна мова, одна вимова, один правопис. Подальший розвиток української мови дедалі більше свідчив про її самостійність. Загалом, питання статусу української мови наприкінці ХІХ ст. вже було вирішене. Науково доведений факт самостійного існування мови зводив нанівець усе ще існуючі спроби заперечити її окремішність. Це побачив І. Франко і показав насамперед українцям та й довів іноземним колегам. У такому випадку стає цілком зрозумілим, чому стаття надрукована без підпису. Зрештою й висновок письменника про те, що нарешті справдилися сподівання українців та й надалі жевріє надія на розвиток української мови у подібному позитивному напрямі – це своєрідне звернення до уряду.

Як дослідник І. Франко звертав свою увагу на старі проблеми, які стимулювали появу нових. Одним із таких трепетних питань була позиція інтелігенції щодо мовної ситуації у Галичині, яка боліла його давно. Письменник влучно оцінив сучасну галицьку інтелігенцію у листі до Е. Ожешко, пишучи: “Inteligencji mamy mało, a i ta rozbita na atomy walczy ze sobą o litery i zasady pisowni, o język, o nierealną wizję przyszłości, nie zwraca zaś w tym czasie uwagi na to, co ją otacza, nie robi tego, co najkonieczniejsze. Niewykształcona i nie oświecona, nie tylko pod względem naukowym, ale i towarzyskim, nie wie, czego się trzymać i którą podążać”⁷.

Каменяр постійно був у пошуках вирішення теми інтелігенції і її ролі у житті нації, виробленні та утвердженні єдиної літературної мови, водночас розуміючи, що тут не існує певного шаблону, а кожна нація має свої специфічні вияви в цьому. Характеризуючи суспільно-політичне і культурне життя епохи, коли творив М. Старицький, він відзначав: “З початком 70-х років XIX в. зложилася в Києві громадка людей, українців, якій у історії нашого духового розвитку нелегко підшукати пару. Переважно люди з немалими, деякі між ними з першорядними талантами, високоосвічені, оживлені найкращими ідеями свого часу, пройняті запалом до чесної праці для рідного краю, вони внесли свої великі духовні засоби, свій запал і енергію в діло двигання українського народу” [9, 237]. Концептуальне положення Франкового розуміння інтелігенції у наступних словах: “Інтелігенція повинна жити з народом і між народом не як окрема верства, але як невідлучна часть <...>. Вона повинна як та культурна і освітня закваска, пройняти весь організм народу і привести його до живішого руху, до поступового зросту” [10, 148]. Ці погляди актуальні й сьогодні, вони повинні стати постулатами для інтелігенції XXI століття, для тих, хто “гаряче відданий справі просвіти і підвигнення рідного народу” [11, 502], а не є “неосвічена та непросвічена, не лише з наукового, але й соціального погляду, не знає, чого триматися і куди прямувати”.

Життя рідної мови, вироблення найвищої і найдосконалішої форми народної мови – літературної, що відповідає “українському національному типові” і репрезентує національну єдність, І. Франко пов'язував з активною участю в цьому процесі широких гуртів інтелігенції, “політично виробленої” [12, 164], яка живе не “холодними теоріями” та “розбита на атоми, веде боротьбу сама із собою за літери та принципи правопису, мову”, а для котрої мають бути органічними “щире, гаряче почуття свого людського і національного обов'язку, щира, гаряча готовність до праці і до жертви, щоб були тим, що цивілізована людськість називає живим національним почуттям і без чого нема нації, нема цивілізації, нема справжніх ідеалів” [12, 164].

⁷ Інтелігенції маємо мало, та й та, розбита на атоми, веде боротьбу сама із собою за літери та принципи правопису, мову, нереалістичне бачення майбутнього, не звертаючи в той час увагу на те, що її оточує, не роблячи необхідного. Неосвічена та непросвічена, не лише з наукового, але й соціального погляду, не знає, чого триматися і куди прямувати.

Кожне досягнення українців на шляху до утвердження рідної мови, описане та проаналізоване у статтях І. Франка, доводило польському суспільству, що український народ живе і повинен мати право на свій розвиток. У середовищі наших сусідів по той бік Карпат панувала думка про маловартість “руської” мови, а багатівкові утиски з боку Австрії та Росії уповільнювали перехід мовної ситуації на вищий рівень, на рівень національної свідомості. Взаємна ворожість між поляками та українцями, уміло спричинена австрійською бюрократією, перешкождала розумінню потреб українського народу. Саме тому головною метою публікацій І. Франка було пояснити польському читачеві важливість мовних проблем у національно-культурному процесі. Цієї мети письменник намагався досягти через пробудження зацікавленості українською культурою та спростуванням хибної оцінки суспільно-політичного життя українців. У газеті “Краї” № 41 за 12(24). X. 1886 р. письменник висвітлює проблему “становища русинів щодо австрійської конституції і галицького державного статуту” [6, 12]. І. Франко аналізує публікацію п. Белея “Полонізація русинів та уряд” у газеті “Діло”, визнаючи вагомість поставленого питання. Тут вперше проаналізовано джерела кривд українців та бачимо їх “не у польських інтригах, а в уряді, у самому тягарі конституції, державному статуті та інших положеннях й міністерських розпорядженнях, які кривдять руську національність”. Велика заслуга І. Франка передусім у тому, що він не відмежовував процеси утвердження національних прав свого народу та становлення української мови, а розглядав проблему цілісно. “Живу мову” письменник тісно пов’язував з розвитком самостійної духовної праці, з живим поглядом на потреби народу, на завдання літератури, завжди підкреслював, що на шляху до успішного розв’язання багатьох проблем мови, забезпечення її життєдіяльності стоять насамперед політичні відносини. Боротьба за правопис, за мову, звичаї, обряди, говорив він, завжди мала “глибший, політичний підклад” і становила певні етапи, що вели до останньої інстанції – “боротьби о народ і його душу”. На глибоке переконання критика, повноцінне функціонування мови забезпечують висока національна самосвідомість та набутки цивілізації [13, 191].

Отже, І. Франко залишив порівняно невелику кількість газетних статей та заміток на шпальтах польськомовної періодики, присвячених проблемі розвитку та збереження української мови. Однак його чіткі позиції в трактуванні багатьох положень, що стосуються цього важливого для життя українського народу питання, мають велике значення й у сучасному національно-культурному процесі. Тому подальший аналіз лінгвістичних міркувань І. Франка на матеріалі польських часописів, тут йдеться й про полеміку щодо унормування правописної системи, допоможе скласти повну картину тогочасної мовної ситуації та покаже шляхи її вирішення. А про те, що сьогодні вважають новим дослідженням – взаємозв’язок “мова – культура – інтелігенція”, письменник говорив ще понад сто років тому, у чому переконуємося, досліджуючи його публікації.

Українське мовознавство у боргу не лише перед одним із найвидатніших своїх учених, але насамперед україністикою через недостатнє вивчення

мовознавчих досліджень у газетно-публіцистичній діяльності І. Франка, адже його лінгвістичні погляди розширюють спектр бачення проблем української мови, які актуальні й у ХХІ столітті.

Література

1. Вервес Г. Іван Франко і питання польсько-українських літературно-громадських взаємин 70–90-х рр. ХІХ ст. / Г. Вервес. – К., 1959. – 366 с.
2. Косів М. Співробітництво І. Франка в газеті “Kurjer Lwowski” / М. Косів // Збірник робіт аспірантів ЛДУ. – Львів, 1963. – С. 89–98.
3. Мороз М. До питання атрибуції творів І. Франка в газеті “Kurjer Lwowski” / М. Мороз // Питання текстології. Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 188–216.
4. Мороз М. І. Франко і газета “Kraj” / М. Мороз // “З його духа печаттю ...” : збірник наукових праць на пошану професора І. Денисюка. – Львів, 2001. – Т. 1. – С. 146–152.
5. Нечиталюк М. Публіцистика Івана Франка (1875–1886). Семінарії / М. Нечиталюк. – Львів, 1972. – 238 с.
6. Нечиталюк М. Проблеми вивчення Франкової публіцистики / М. Нечиталюк // Українське літературознавство. – Львів, 1975. – Вип. 23. – С. 7–13.
7. Сербенська О. Журналістська творчість у концепції І. Франка / О. Сербенська // Українське літературознавство. – Львів, 1989. – Вип. 52. – С. 75–80.
8. Франко І. Конечнісь реформи учення руської літератури по наших середніх школах / І. Франко // Іван Франко. Зібрання у 50-ти томах. – Т. 26. – С. 322.
9. Франко І. Михайло Петрович Старицький / І. Франко // Іван Франко. Зібрання творів Івана Франка у 50-ти томах. – Київ, 1986. – Т. 33. – С. 237.
10. Франко І. Чи вертатись нам назад до народу / І. Франко // Іван Франко. Зібрання творів Івана Франка у 50-ти томах. – Київ, 1986. – Т. 45. – С. 148.
11. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ в. / І. Франко // Іван Франко. Зібрання творів Івана Франка у 50-ти томах. – Київ, 1986. – Т. 41. – С. 502–503.
12. Франко І. Огляд української літератури / І. Франко // Іван Франко. Мозаїка. – Львів, 2001. – С. 164–165.
13. Франко І. Українці / І. Франко // Іван Франко. Зібрання творів Івана Франка у 50-ти томах. – Київ, 1986. – Т. 41. – С. 191.
14. Kraj. – 1886. – № 20, 18 (30). V. – S. 10.
15. Kraj. – 1886. – № 41, 12 (24). X. – S. 12.
16. Kraj. – 1886. – № 27, 6 (18). VII. – S. 9.
17. Kraj. – 1887. – № 2, 11 (23). I. – S. 8.
18. Kraj. – 1887. – № 39, 25. IX (7. X). – S. 7.
19. Kraj. – 1889. – № 47, 24. XI (6. XII). – S. 10–11.
20. Kurjer Lwowski. – 1887. – № 331, 29.XI. – S. 1.
21. Kurjer Lwowski. – 1889. – № 7, 7.I. – S. 1.
22. Kurjer Lwowski. – 1890. – № 342, 10.XII. – S. 1.
23. Kurjer Lwowski. – 1891. – № 11, 11.I. – S. 3.
24. Kurjer Lwowski. – 1892. – № 218, 6.VIII. – S. 1.
25. Kurjer Lwowski. – 1892. – № 307, 3.XI. – S. 1.

Анотація

У статті розглянуто міркування І. Франка на шпальтах польських періодичних видань щодо утвердження української літературної мови. Розкрито роль лінгвістичних положень письменника у збереженні єдності народу. На матеріалі газетних статей та заміток, перекладених на українську мову, проаналізовано тогочасні мовні проблеми в житті українців та показано чітку позицію

публіциста щодо діяльності інтелігенції у цих подіях. Визначено перспективи твердження письменника для розвитку сучасного мовознавства.

Ключові слова: періодика, культура, інтелігенція, русини, рівноправність, мовна ситуація.

Анотація

В статті розглянуто розсудження І. Франка на колонках польських періодических видань стосовно утвердження українського літературного мови. Розкрито роль лінгвістических положень писателя в збереженні єдності народу. На матеріалі газетних статей і заметок, перекладених на український мову, проаналізовані тогочасні мовні проблеми в житті українців і показано чітку позицію публіциста стосовно діяльності інтелігенції в цих подіях. Визначено перспективи утвердження писателя для розвитку сучасного мовознавства.

Ключевые слова: периодика, культура, интеллигенция, русины, равноправие, языковая ситуация.

Summary

In the article, reasoning of I. Franko is considered on the columns of the Polish periodicals in relation to claim of literary Ukrainian. The role of linguistic positions of writer is exposed in saving of unity of people. On material of the newspaper articles and notes, translated into Ukrainian, of that time linguistic problems are analysed in life of Ukrainians and clear position of publicist is shown in relation to activity of intelligentsia in these events. Prospects of writer's claims for development of modern linguistics are determined.

Keywords: periodicals, culture, intelligentsia, rusini, equality of rights, linguistic situation.

УДК 811.112.2'07

Школярєнко В.І.,
доктор філологічних наук,
Сумський державний педагогічний університет

СИМВОЛІЗАЦІЯ ЯВИЩ ПРИРОДИ, ВІДБИТИХ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ДАВНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОГО ПЕРІОДУ

Постановка проблеми. Останнім часом у лінгвістичній літературі особлива увага приділяється вивченню національної картини світу. Національно-культурна специфіка кожної мови яскраво виявляє себе в царині стійких словесних комплексів. Мотиваційна основа таких зворотів здебільшого пов'язана зі світом традиційних народних символів. Дослідження системи символів давньоверхньонімецького (двн.) періоду для вираження природних явищ нерозривно пов'язане із з'ясуванням особливостей морального, соціально-історичного й духовно-культурного досвіду носіїв двн. мови як найважливішого екстралінгвального фрагмента дійсності, який по-своєму відображається в цілісній мовній картині світу народу.

Аналіз актуальних досліджень. "Мовна символіка – вираження за допомогою засобів ідіоетнічної мови ідей, понять, почуттів тощо, які мають особливе (символічне) значення для культури певного етносу" [1, 257]. В українській теоретичній думці оригінальне розуміння мовного символу подав О.О. Потебня. Він розглядав символ не тільки як стилістичну категорію, а й як продукт культурно-